

התקשרות

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות
 לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש
 זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שיחות • איגרות • פניני חסידות לפה"ש • הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים

תשדמ

ערב שבת קודש
פרשת בראשית
 כ"ה בתשרי ה'תשס"ט
 שנת הקהל

יוצא-לאור על-ידי
 מכון ליובאוויטש שעל-יד
צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו — המרכז

את הפרק שוב עד שיעלה כמספר חודשי השנה;
 ואם הפרק מרובה בפסוקים, לומדים שניים או יותר
 פסוקים בכל ראש-חודש²¹.
 [מנהגים נוספים של ער"ח וראש-חודש נדפסו
 לאחרונה בגיליונות: תשי"ט, תשכ"ז, תשל"ב
 ועוד].

יום חמישי

א' במרחשוון, ב' דראש-חודש

יום שישי,

ב' במרחשוון

בערב-שבת-קודש נותנים לצדקה 'משנה'
 - סכום כפול, גם בשביל יום השבת³³.

את כל התפילין מניחים קודם מוסף, אבל את
 השיעורים לומדים אחר סיום כל התפילה²¹.
 הש"ץ מסיים וכו' לציון לעצמו, ולא בקול רם³⁰.
 מכיוון שיש הפסק גדול בין הכנסת ספר-התורה לבין
 הקדיש, ומניחים בינתיים תפילין דרבנתיים וקוראים
 קריאת-שמע וכו', על-כן צריך לומר ולפחות לסיים
 בקול³¹ איזה מזמור לפני אמירת הקדיש שלפני
 מוסף³².

מנהג עתיק ללמוד בכל ראש-חודש פסוק אחד עם
 פירוש רש"י, ואפשר להוסיף עם עוד פירושים, מפרק
 התהילים המתאים למספר שנות חייו (לדוגמה, אם
 הוא בן י"ג אומר פרק י"ד), ואם הפרק מכיל פחות
 מ"ב פסוקים, וכן בשנת העיבור, חוזרים ללמוד

(30) כי אז יצטרך לומר מייד את הקדיש, ולא כנהוג להסמיכו
 (גם) לתפילת מוסף (וכפי שהורה פעם הרבי, וראה נימוקי או"ח
 סי' נה).

(31) ע"פ ספר-המנהגים עמ' 6, ד"ה כ"ק אדמו"ר.
 (32) כ"ק אדמו"ר מהורש"ב, 'ספר המאמרים - ליקוטי ח"ב עמ'
 שטו. כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, אג"ק ח"כ עמ' רפג.

(33) ראה הנלקט בשערי צדקה' סי' סא.

לזכות

אנשי החסד הדגולים

הרה"ח ר' אברהם משה דייטש והרה"ח ר' גבריאל גופין שיחיו
 ולע"נ האחים הרה"ח ר' זלמן יודא ור' יוסף יצחק,
 בני הרה"ח ר' שלום ישעיהו ע"ה דייטש

מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

כ"ה בתשרי ה'תשס"ט – ב' במרחשוון ה'תשס"ט

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
ו'	כ"ה בתשרי	הלי מעשר.. בפרקים אלו. פרק א-ג.	הלי מכירה פרק כג.	מ"ע קכז.
ש"ק	כ"ו בתשרי	פרק ז-ו.	פרק כד.	מ"ע קכז.
א'	כ"ז בתשרי	פרק ז-ט.	פרק כה.	מ"ע קכז.
ב'	כ"ח בתשרי	פרק י-יב.	פרק כו.	מ"ע קכז.
ג'	כ"ט בתשרי	פרק יג-יד. הלי מעשר שני ונטע רבעי.. בפרקים אלו. פרק א.	פרק כז.	מ"ע קכז. קכח. מל"ת קנב.
ד'	ל' בתשרי	פרק ב-ד.	פרק כח.	מל"ת קנ. קנא.
ה'	א' במרחשוון	פרק ה-ז.	פרק כט.	מל"ת קמא. קמב. קמג.
ו'	ב' במרחשוון	פרק ח-י.	פרק ל.	מ"ע קיט.

זמני השבוע *

תאריך	עלות השחר**		זמן וציצית ותפילין	זריחה	סוף זמן ק"ש	צלות היום והלילה	מנחה גדולה	שקיעת החמה***	צאת הכוכבים
	120 ד'	72 ד' לפני הזריחה							
ו', כ"ה בתשרי	3:52	4:39	5:01	5:58	8:36	11:25	11:54	4:57.1	5:22
ש"ק, כ"ו בתשרי	3:53	4:40	5:01	5:59	8:37	11:24	11:54	4:56.1	5:21
א', כ"ז בתשרי	3:54	4:41	5:02	5:59	8:37	11:24	11:54	4:55.1	5:20
ב', כ"ח בתשרי	3:54	4:41	5:03	6:00	8:37	11:24	11:54	4:54.1	5:19
ג', כ"ט בתשרי	3:55	4:42	5:04	6:01	8:38	11:24	11:54	4:53.2	5:18
ד', ל' בתשרי	3:56	4:43	5:04	6:02	8:38	11:24	11:54	4:52.3	5:17
ה', א' במרחשוון	3:57	4:43	5:05	6:02	8:39	11:24	11:54	4:51.4	5:16
ו', ב' במרחשוון	3:57	4:44	5:06	6:03	8:39	11:24	11:54	4:50.5	5:16

* הזמנים מתייחסים לאזור המרכז. באזור הרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות.
 ** לגבי זמן עלות השחר הנהוג בחב"ד קיימות שלוש דעות. הבאנו את הזמנים לפי הדעה המוקדמת ביותר והמאוחרת ביותר, וראוי להחמיר לפי העניין.
 *** זמני השקיעה כאן הם לפי השקיעה הנראית. אולם אדה"י בסיודורו (יסדר הכנסת שבת) מכיר בשקיעה האמיתית, המאוחרת ממנה "בכמו ארבע מינוטין" (לשון אדה"י שם. שיעור התלוי במיקום ובעונות השנה).

זמני הדלקת הנרות וצאת השבת

פרשת	ירושלים		תל-אביב		חיפה		באר-שבע	
	הדה"י	צה"ש	הדה"י	צה"ש	הדה"י	צה"ש	הדה"י	צה"ש
בראשית	4:21	5:33	4:36	5:35	4:26	5:33	4:39	5:36
נח	4:15	5:27	4:29	5:29	4:19	5:27	4:33	5:30

עורך ראשי: מנחם מענדל ברוד • עורך: נחמיה קפלון • הגהה: יוסף-יצחק אולידורט

מזל: מזל ליובאוויטש שעל-יד צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו - המרכז

יו"ר: הרב יוסף-יצחק הכהן אהרונוב

כתובת: ת"ד 14 כפר-חב"ד 72915, טל' 03-9607588, פקס: 03-9606169

www.chabad.org.il אינטרנט: chabad@chabad.org.il דואר אלקטרוני: 03-9606169

יום שלישי, כ"ט בתשרי

ערב ראש-חודש

היום יש להוסיף בנתינת צדקה²⁰.

יום רביעי

ל' בתשרי, א' דראש-חודש מרחשוון

בכל יום שיש בו מוסף, אין האכל יורד לפני התיבה, גם לא בתפילות ערבית ומנחה²¹.

אומרים בתפילת ערבית "יעלה ויבוא" גם אם מתפללים ערבית מבעוד יום²².

בליל ראש-חודש אין מפסיקין להכריז "יעלה ויבוא" לפני שמונה-עשרה²³ כדיבור, אבל טופחים על השולחן וכדומה כדי להזכיר זאת²⁴.

שכח לומר "יעלה ויבוא" בתפילת ערבית, אינו חוזר. בשחרית ובמנחה - אם נזכר (או הסתפק) לאחר אמירת ה"ה" של "המחזיר שכינתו לציון",

ושי לנוע זאת, גם אם אין בטיסה זו איסור מצידנו משורת הדין. ועי"ש.

(20) "בערב-ראש-חודש מוסיפים בנתינת צדקה" (התועודות תשמ"ו ח"ג ס"ע 593).

(21) "דיני מנהגי ר"ח - חב"ד" ס"ע עז, הביא מהאחרונים מנהג ישראל להרבות בנתינת צדקה בראש-חודש עצמו, אך לע"ל לא מצאתיו מובא בשו"ת וכתבי הרב, גם לא בשערי צדקה.

(22) ספר-המנהגים עמ' 36.

(23) שו"ע אדמו"ר סי' קח ס"ג. וראה בארוכה "דיני ומנהגי ראש חודש-חב"ד" פ"ז הערה 2, וש"נ.

(24) "דיני מנהגי ר"ח - חב"ד" פ"ז הערה 4, שכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו המתין לה כדי לפסוע לאחריו לפני תפילת שמונה-עשרה.

בליל ב' לא טפחו על השולחן, והרבי לא המתין לזה (עד שנת תשכ"ה עכ"פ - "התקשרות" גיליון קיח עמ' 20, עיי"ש שבשנים האחרונות בבית חייתי היו טופחים בקביעות גם בליל ב', אבל לא ידוע אם הרבי המתין לזה) ועכ"פ מפני ירידת הזרות והתגברות השכחה, לכאורה יש מקום לטפוח גם ביום השני, ואף בשחרית ובמנחה רצוי שיאמר אחד הגבאים וכדומה את התיבות "יעלה ויבוא" בקול רם, וכולי האי ואולי. וראה הגהות מהרש"ל לטור סי' רלו ומטה משה סי' תקיט שאצלם לא נהגו להכריז יעו"י, אלא הש"י או השמש היה מתחיל להתפלל בלחש מוקדם לפני הציבור, וכשהיה מגיע ליעו"י היה אומר זאת בקול רם. וראה מנהגי מהרי"ל הל' ר"ח (עמ' ה), שבליל שני דר"ח היו מכריזים "ראש חודש". ומציינים למנהגים דק"ק ורומיישא לר' יוזפא שמש סי' סב, ולספר "דברי קהלת" עמ' 63, 78.

יסיים "למדני חוקיך"²⁵, יאמר "יעלה ויבוא" וימשיך "ותחזינה". אם כבר סיים את הברכה, יאמר "יעלה ויבוא" שם, לפני "מודים". אם כבר התחיל "מודים" ועד סיום יהיו לרצון השני, חוזר ל"רצה". אם נזכר לאחר סיום יהיו לרצון השני - חוזר לראש התפילה ואינו אומר "אדניי שפתי תפתח"²⁶. ורשאי לרדת לפני התיבה לחזור הש"י במקום זה. אבל אם נזכר אחרי תפילת מוסף, אינו חוזר²⁷. בכרכת המזון, אם נזכר לפני ברכת "הטוב והמטיב", אפילו בלילה, יאמר כנוסח שבסידור, ואם נזכר אחר-כך - אינו חוזר²⁸. נוהגים אשר היחיד מברך בהלל תחילה וסוף גם בימים שאין גומרים בהם את ההלל²⁹.

(25) משמעות הדברים היא, שגם אם נזכר בסיום ברכת 'מודים' או 'שים שלום' אחרי שאמר ה', מסיים 'למדני חוקיך', כי הפסק עדיף על ברכה לבטלה. מקור דין זה בריטב"א (תענית ג, ב ד"ה ושמעתו) שהובא להלכה ע"י החיד"א, שערייתשובה, משנה-ברורה ועוד, כמצויין בכף-החיים סי' קיד ס"ק כח. הפמ"ג (משבצות סוף ס"ק י) שכותב אחרת - לא ראהו, ולכן ככלל, אין לפסוק כמותו בזה (ראה סידור אדמו"ר בראש הל' מכיית חמץ, מש"ד יו"ד ס"ס ר"ב אות ח). בשו"ת איגרות-משה אורח"ח סי' צג דחה דברי הריטב"א מסברא, אך בשו"ת יחוה-ידעת ח"ה סי' מט שלל את דבריו, עיי"ש בקצות-השולחן סי' כא בבדי-השולחן סי' יב וסי' מז בבדי-השולחן סי' ז ו' האריך בענין זה, אבל משנה אחרונה שלו בלוח כולל-חב"ד לא א' א' חוהמ"ס לנהוג כן לענין יעלה ויבוא. מאידך, בס' שבח-המועדים עמ' 228 בהערה, מביא בשם הגר"ש בדורקין ע"ה שלא לומר זאת, ועי"ש.

(26) שערייתשובה וכו' שם בשם הריטב"א הג"ל. (ועי"ש קצות-השולחן בבדי-השולחן סי' עח).

(27) שו"ע אדמו"ר סי' קכו ס"ג.

(28) שו"ע אדמו"ר סי' קפח ס"ג.

(29) ספר-המנהגים שם, וראה אג"ק חלק טו עמ' פד. כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע נהג לברך בעצמו על הלל דר"ח גם כשהתפלל בציבור. ואמנם הוא ציין זאת כמנהג בית הרב בלבד, וציווה שלא לספר עדי"ז - 'רשימות' כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, חוברת ח, ס"ע 20, 'רשימות היומן' עמ' רי, וש"נ. אך בהתוועדות שבת מברכים החודש מנ"א תשמ"א (שיחות-קודש תשמ"א ח"ד ס"ע 322, בלתי מוגה), סיפר זאת הרבי ברבים, כ'מנהג הסיידים' - 'אריינכאפן' ולומר את הברכה בעצמו בחשאי. (והרי גילוי המנהגים לרבים ע"י הרבי כמוהו כהוראה בזה, כמ"ש בשיחה הנדפסת בראש ס' המנהגים).

לענין הפסקה לעניתי אמן בהלל בר"ח וחמה"פ, ראה המסקנא ב'התקשרות' גיליון תמא, שלפי אדמו"ר כנראה אין לענות יותר מאשר בברכות ק"ש (דלא כמ"ש כמה מלקטים ובגיליון שלה), וש"נ.

בתוך החושך כבר נמצאת "רוחו של מלך המשיח"

הכוונה הנסתרת בסיפור על אדמו"ר הצמח צדק שהרבה במאמרי חז"ל ואדמו"ר מהר"ש שגילה את המדרש תמורת צעצוע... • כאשר נמצאים בזמן חושך ותוהו ובוהו ניתן לחשוב שיש להתחיל רק במעט אור • התחלת העולם מיד עם "רוחו של משיח" באה להורות, כי ניתן להאיר את העולם באור האלקי הנעלה ביותר - על-ידי אור פנימיות התורה • משיחת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

- עניינו של שבת הוא אמנם תענוג, כידוע³ החילוק שבין שבת ליום טוב, שיום טוב עניינו שמחה ("מועדים לשמחה") ושבת עניינו תענוג, אבל אף-על-פי-כן, גם בשבת ישנו עניין השמחה, אלא שהשמחה כלולה בעונג⁴.

(וסיים כ"ק אדמו"ר: יעזור השם יתברך שהשמחה דשבת בראשית תאיר בכל שבתות השנה, ומשבתות השנה - שמהם מתברכין כולהו יומין⁵ - תומשך השמחה גם כימות החול דכל השנה.

הס"ת להיכל מתוך שמחה וריקוד, ולאחר שהכניסו הס"ת להיכל הורה להמשיך הריקוד, והורה לחזור ולהוציא הס"ת (שקראו בה) ולהמשיך לרקוד עמה (המורל).
 (3) ראה סה"מ תש"ט ע"ג 130 ובהערת כ"ק אדמו"ר שם.
 (4) ראה לקו"ש ח"ד ע' 1090 הערה 31.
 (5) זח"ב סג, ב. פח, א.

א. ידוע הפתגם: שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר בשם הצמח צדק: "ווי מ'שטעלט זיך אַוועק שבת בראשית אַזוי גייט אַוועק אויף דעם גאַנצן יאָר" (כפי שנעמדים בשבת בראשית כך הולך ונמשך על כל השנה).

כיוון שסיפרו וגילו לנו זאת - שייך הדבר גם אלינו.

ובכן: הברירה בידינו להמשיך שמחה על כל השנה כולה על-ידי השמחה עתה, בשבת בראשית².

(1) ראה גם שיחת ש"פ בראשית תשי"א סי"ח. תשי"ב ס"א (תורת מנחם - התוועדות ח"ב ע' 64. ח"ד ע' 109), ובהנסמן שם.
 (2) יש לציין, שלאחר קריאת התורה וההפטר, הורה כ"ק אדמו"ר שהחזן יאמר "יהללו" בניגון של יו"ט, ויכניסו

באיזה נוסח שיהיה⁹. ההפסקות בין העולים: הבעל-קורא בבית חיינו, הרה"ח ר' מרדכי שוסטערמאן ע"ה, קרא כנרפס בחומש 'תורה תמימה' - החמישי מסיים: "ואחות תובל-קין נעמה" (ד, כב); והשישי: "לקח אותו אלוקים" (ה, כה).

הפטרה: "כה אמר... יגדיל תורה ויאדיר" (ישעיהו מב, הכ"א)¹⁰.

נכון לדעת זמן המולד לפני ברכת החודש¹¹. המולד: יום רביעי בשעה 2:42 ו-14 חלקים. ממרכיבי החודש מרחשון¹²: ביום הרביעי וביום החמישי.

הזמנות יש להזכיר ולעורר על-דבר תקנה זו וכן אודות השיעור דחומש ותנאי' (ההדגשה שלי - אג"ק כרך טז עמ' קט). כן עורר הרבי בהזמנות אחרת באמצעות המזכירות את יו"ר צא"ח בשעתו הרה"ח ר' ישראל לייבוב ע"ה "לעורר על כך [שתקנת אמירת תהילים בכל יום שייכת לכל יהודי], ולהשתדל שבבתי-כנסת רבים ככל האפשר תונהג תקנה זו" (צעירי-אגודת-חב"ד' עמ' 193).

(9) כ"ק אדמו"ר מהר"י"צ נ"ע - אג"ק ח"ב עמ' תקד. קובץ מכתבים שבס"ס תהלים אהל יוסף יצחק עמ' 192. וכן באג"ק של הרבי כרך ה עמ' לג. ובשיחת ש"פ פקודי תשכ"ז (הובא גם בס' דעם רבינ'ס קינדר'ש, תרגום מאידיש): "כשיבוא משיח, לא יידע שום 'קונצ'ס' אלא ידרוש 'אלה פקודי המשכן'... - כתוב (וא"ו בחולם) בפתק: על כמה יהודים פעלת שגיגיו לומר את כל התהילים בשבת ממרכיבים?".

(10) ספר-המנהגים עמ' 32.

(11) סידור אדמו"ר. ולכן נהגו להכריז זאת באותה שעה ברבים, ראה ליקוטי מהר"י"ח (בראש ח"ג, בהשטמות לח"ב פח, ב), ושערי-חמרים על השערי-אפרים ערי י"ק ס"ק מז.

הש"ץ עומד, זכר לקידוש החודש, שבו ראש בי"ד עומד ואומר 'מקדוש' וכל העם עונים אחריו (מג"א ס' תיז ס"ק א), והציבור עומדים אגב חביבותא (שערי-חמרים שם ס"ק מג, אבל לא מן הדין, אף שהמנהג [כמ"ש בקצות השלחן ס' פג בבדה"ש ס"ק י, משערי אפרים שם סל"ו] שהש"ץ אחוז אז ס"ת בידו, ראה משנה-ברורה ס' קמו בשערי-חזון ס"ק יח).

(12) כן הוא האיות, כנפסק בשו"ע אה"ע ס' קכו ס"ו בהג"ה ונו"כ ("מרחשון" תיבה אחת, וכן הוא ברוב מכתבי רבותינו נשיאנו מחדש זה, ולא כמופיע בלוח כולל-חב"ד "מרחשון". ו'חשון' המופיע בסידורי תורה-אור ותלת ה' בברכת החודש, ובלוח היום יום וכדומה במשך החודש - אינו אלא קיצור). הוא"ו הנוספת כאן בפנים - היא כמוכרן רק מפני הכתיב המלא, להקלה על הקורא ותו לא.

הלכות ומנהגי חב"ד

התהילים יאמר מי שאין לו הורים קדיש יתום. ואם יש חיוב - יארציית או אבל - יאמרו קדיש אחר כל ספר, ויאמרו תהילה (לפחות - יאמרנו האומר קדיש⁶) את ה'יהי רצון' שאחרי ספר זה. אחרייכן ילמדו כשעה⁷ מאמר של חסידות שיהיה מובן לכולם, ואחרי-כך התפילה⁸.

"דבר אמירת תהילים האמור, אינו שייך לאיזה נוסח... ומצד אהבת-ישראל... עלינו להשתדל בכל מיני השתדלות⁸, אשר יוקבע בכל הבתי-כנסיות

כל ישראל. שבהמשך לזה היא גם התקנה השנייה - התנועות שלאחר התפילה, שענין התנועות הרי הוא מיוסד על אהבת ישראל... שבזמן ההתנועות אומרים 'לחיים' ומברכים איש את רעהו..." (משיחת שבת בראשית, התנועות א, תשכ"א). נדפס גם בס' "דעם רבי'נס קינדער" עמ' תלב).

5) הרבי לא נהג לומר 'יהי רצון' אחר אמירת כל ספר שבתהילים (י"א שאמרו פ"א בסוף כל התהילים. ואז צריך לומר זאת כמובן בלשון רבים, כי כולל כל הספרים), וגם כאן הציב אמירתו רק כדי ליישב יותר אמירת קדיש על כל ספר, ומשמע שללא זאת אינו נאמר.

6) את אמירת הפסוקים הנדפסים בספר התהילים לאומרם לפני ואחרי אמירת תהילים לא גרס הרבי כלל (ראה צילום כ"ק בשבועון 'כפר חב"ד' גיליון 789 עמ' 11, ומשמע ב'התקשרות' גיליונות תמה, תפד ובשערי ה'ל' ומנהג ח"ה סי' יג).

7) "בכנופיא בבית-הכנסת דווקא" (בכל שבת) - אג"ק כ"ק אדמו"ר מהור"י"צ ח"א עמ' רפא.

8) כל הענין - ספר המנהגים עמ' 30.

9) באסיפת צא"ח שהתקיימה כנראה בראשית חודש כסלו תשי"ח העלו סברה לנהל תעמולה מורחבת אודות אמירת תהילים כפי שנחלק לימי החודש, אך הרבי העלה חשש שעיסוק גדול בזה באותה שעה יפריע לפעילות הקבועה והעיקרית, ולכן ענה: "לעת-עתה לא לחשוב על-דבר פעולות חדשות בממדים רחבים". אבל יחד עם זה הורה: "מובן ומשוט שכל הני"ל הוא בהנוגע לעבודה מיוחדת בהחדרת תקנה זו, אבל פשיטא שבכל

שבת-קודש פרשת בראשית

כ"ו בתשרי, מברכים-ההודש מרחשוון

* ידוע פתגם רבותינו נשיאינו¹: "אזוי ווי מען שטעלט זיך שבת בראשית, אזוי גייט אָ גאַנץ יאָר" [=כפי שמתייצבים בשבת בראשית, כך נמשכת השנה כולה].

קידוש: למנהגנו, נזהרים גם בארצנו הקדושה שלא לקדש בליל שבת ב"שעה השביעית"².

השכם בבוקר³ יתקבצו אנ"ש לבית-הכנסת לאמירת כל התהילים בציבור⁴. אחרי אמירת כל

1) לקוטי-שיחות, כרך כ, עמ' 556, וש"נ. וב'אוצר מנהגי חב"ד' ר"ע ת' מוכיח מלקוטי-שיחות, כרך י, עמ' 190, שגם מוציא שבת בכלל זה (עוד בקשר לשבת בראשית: סה"ש תש"ד עמ' 44. 'התנועותיות' תשנ"ב ח"א עמ' 188).

2) דהיינו בת"א מהשעה 17:41 עד השעה 18:41 (בשעות החורף). ראה שו"ע אדמו"ר סי' רעא ס"ג. 'קיצור הלכות' שם ס"ז ובהערות. שערי ה'ל' ומנהג או"ח ח"א סי' קמא. 'התקשרות' גיליון שעט עמ' 16.

3) אמירת תהילים אינה דוחה תפילה בציבור (קובץ רז"ש עמ' 30), והמאחר - ישלימנה בהקדם (בקובץ 'היכל מנחם' ח"ג עמ' רסו: אחר מנחה, ואם לאו - ביום א'. וראה איגרות-קודש אדמו"ר מהור"י"צ, כרך ג עמ' תקעח. מאידך, היו מענות שונים ביחידות, לאלה שאינם מספיקים לסיים את כל התהילים בשבת מברכים: בס' 'דעם רבי'נס קינדער' עמ' תלד, וכן בס' 'דיני ומנהגי ראש-חודש - חב"ד' עמ' ז הערה 26 בד"ה ושעתי. ואולי כל אלו הן הוראות פרטית במצב מיוחד).

4) "כך היתה התקנה, ולא כשפיץ חב"ד" שחושבים שמכיוון שהם עוסקים בחסידות - אינם צריכים לבוא לאמירת תהילים, כי בזמן שהוא עוסק בלימוד החסידות או שהוא "מייחד ייחודים" או שהוא בעצמו אינו יודע מה הוא עושה, ממילא אומר הוא תהילים בפני-עצמו "מורם מעם"; לא כך היתה התקנה, אלא צריך לומר תהילים בציבור דווקא, יחד עם

ומזה מובן, שבפרשת בראשית שקורין בזמן שמתחילים העבודה ד"ועקב הלך לדרכו", ישנה הוראה הקשורה ושייכת להתחלת העבודה, כדלקמן.

ג. בהתחלת הפרשה נאמר¹⁰: "והארץ היתה תהו ובהו וחושך על פני תהום ורוח אלקים מרחפת על פני המים".

והנה אודות ד' הלשונות תהו ובהו חושך ותהום איתא בספרים¹¹ שהם כנגד ד' קליפות: ג' קליפות הטמאות לגמרי, וקליפת נוגה.

ולעומת זאת - על "רוח אלקים מרחפת על פני המים" אמרו חז"ל¹² "זה רוחו של מלך המשיח", שזהו גילוי נעלה ביותר, גילוי העצמות¹³.

ולכאורה תמוה ביותר: הייתכן שכאשר מדברים אודות קליפות - מזכירים בהמשך אחד אודות "רוחו של מלך המשיח"?

וההסברה בזה - שכוונת הפסוק להדגיש שמבלי הבט על גודל החושך מצד הקליפות בכלל, ובפרט מצד ג' קליפות הטמאות לגמרי, צריך לידע שישנו כבר "רוחו של מלך המשיח",

- ועל דרך שמצינו במדרשי חז"ל¹⁴ בנוגע לחורבן בית המקדש, שתיכף ומיד נולד מושיען של ישראל -

אלא שצריכים רק לגלות זאת.

וגם עניין זה מודגש בהמשך הכתובים¹⁵: "ויאמר אלקים יהי אור ויהי אור", "ש"אור" מורה על עניין הגילוי, ובוזה גופא - גילוי האור שנברא ביום הראשון שגנזו הקב"ה לעתיד לבוא¹⁶, שזהו תוכן הגילוי של "רוחו של מלך המשיח".

כ"ק אדמו"ר צוה לנגן ניגון שמחה באומרו: "זאגט אַ פריילעכן ניגון".

* * *

ב. ידוע שהעבודה דכל השנה באופן ד"ועקב הלך לדרכו"⁷ מתחילה משבת בראשית, שבו מברכים חודש מרחשוון, כשעומדים בסיומו של חודש תשרי, עליו נאמר במדרש⁸ "תשרי ותשבוק ותכפר כו".

- (כ"ק אדמו"ר חייך ואמר): בתחילת נשיאותו של הצמח צדק, כאשר החסידים לא התרגלו עדיין לסגנון המאמרים שלו, שהיה רגיל להרבות במאמרי חז"ל (לא כסגנון המאמרים של אדמו"ר האמצעי שהיו רגילים לשמוע לפני זה), דבר שהקשה עליהם את חזרת המאמרים - הזכיר פעם הצמח-צדק הלשון הנ"ל, "תשרי ותשבוק כו", ובעת ה"חזרה" התפלפלו ה"חוזרים" בפירוש ומקור לשון זה.

אדמו"ר מהר"ש היה אז ילד קטן כבן חמש או שש שנים, והיה כבר בקי במדרשי חז"ל כו'. וכששמע את דבריהם, נענה ואמר שזהו לשון המדרש. כששאלוהו היכן הוא מדרש זה - הגה לאחרי שהסכימו ליתן לו מה שביקש עבור זה, היה זה צעצוע מסויים... - הראה להם את דברי המדרש.

(והפטר כ"ק אדמו"ר): בסיפור זה כוונתו להזכיר כינתיים את שמותיהם של רבותינו נשיאינו: אדמו"ר האמצעי, הצמח צדק ואדמו"ר מהר"ש!...

10) א, ב.

11) אוה"ת פרשתנו (כרך ג) עה"פ (תד, סע"א) - "עפ"ש ש בוח"א ט"ז א', וביאור המאמר בספר אשל אברהם באריות".

12) ב"ר פ"ב, ד. פ"ח, א.

13) ראה גם סד"ה בראשית ברא אלקים שנאמר בהתנועות (לעיל ע' 129). וש"נ.

14) ירושלמי ברכות פ"ב ה"ד. איכ"ר פ"א, נא.

15) א, ג.

16) חגיגה יב, א.

ווי משטעלט זיך שבת בראשית...

השלמה ותוספת אור כי טוב

שבת בראשית היא המשך למועדי חודש תשרי בכלל, ולשמיני-עצרת ושמת-תורה בפרט, וכפי שכותב כ"ק מו"ח אדמו"ר במכתב ממחרת יום-הכיפורים (הנדפס בקונטרס חג-הסוכות) . . . וזה לשונו: "יתאספו כולם יחדיו בימי השמחה . . . שמיני-עצרת ושמת-תורה . . . וכעין השלמה ותוספת אור כי טוב בשבת בראשית הבא עלינו לטובה", היינו, ששבת בראשית היא "השלמה ותוספת אור כי טוב" לימי השמחה שלפני זה, שמיני-עצרת ושמת-תורה.

ובפרטיות יותר - "השלמה ותוספת אור כי טוב":

"השלמה ותוספת" - ש"השלמה" פירושה להשלים מה שעדיין לא נעשה כדבעי ("וואס מ'האָט נאָך נישט דערטאָן"), ו"תוספת" פירושה שאפילו כשעשו כל מה שצריך לעשות כדבעי, צריכים להוסיף עוד יותר.

"(תוספת) אור" - שההוספה צריכה להיות בעניין האור.

"(תוספת אור) כי טוב" - שההוספה באור היא באור נעלה ביותר, "אור כי טוב" - לשון הכתוב בנוגע לאור שנברא ביום ראשון, כש"היה הקב"ה יחיד בעולמו".

(תורת מנחם - התוועדות תשי"א חלק ראשון (ב) עמ' 54)

לימוד מתוך התרחבות

כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר שבשבת בראשית היה הצמח-צדק נוהג להאריך בהעברת הסדרה, באומרו הטעם, שכפי שנעמדים בשבת בראשית כך הולך ונמשך כל השנה ("ווי מען שטעלט זיך, אזוי גייט עס").

כמו כן סיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר שהצמח-צדק היה נוהג להעביר הסדרה שניים מקרא ואחד תרגום, עם פירוש רש"י ופירוש הרמב"ן, פסוק בפסוק. - אלא שלא פירש אם היה נוהג כן בשבתות כל השנה או בשבת בראשית בלבד.

ובכל אופן, האריכות בהעברת הסדרה הוא עניין השייך לשבת בראשית, מטעם האמור, שנוגע לאופן העמידה על כל השנה - בתנועה של התרחבות והתפשטות.

ומובן, שעניין זה הוא גם בנוגע לצרכיהם הגשמיים של בני-ישראל, דכיוון שאצל בני-ישראל כל העניינים הם על-פי תורה, הרי העמידה בתנועה של התרחבות והתפשטות בשבת בראשית בנוגע לקריאת הסדרה, הפרשה הראשונה שבתורה, מהוה הוראת-דרך להקב"ה על כל השנה כולה בנוגע לכל ענייניהם של בני-ישראל שיהיו בהתרחבות ובהתפשטות.

וזהו גם הטעם למנהג ישראל - "מנהג ישראל תורה הוא" - להוסיף בשבת בראשית בקנייני מצווה וענייני שמחה יותר משאר השבתות (כולל גם שבתות מברכים), כאמור, שאופן העמידה בשבת בראשית נוגע על כל השנה כולה.

(תורת מנחם - התוועדות תשי"ב חלק ראשון (ד) עמ' 57)

ואז - "ויהי אור", שנעשה כן בפועל, "עם ווערט טאָקע בפועל ליכטיק", ועד לגילוי אור גדול ביותר - אור שהיה מאיר ביום הראשון.

ה. ועל-פי האמור לעיל (ס"ג) שהגילוי ד"רוחו של מלך המשיח" נעשה על-ידי "שני אלפים תורה", שהתחלתם מאברהם, עליו נאמר "הי אור זה אברהם" - יש לבאר הוראה הנ"ל בפרטיות יותר, בנוגע לתורה:

וגילוי זה נעשה על-ידי התורה - כמוכּן מדברי המדרש¹⁷ "יהי אור זה אברהם", שבו מתחילים "שני אלפים תורה"¹⁸, ועל-ידו (היינו, על-ידי עניינו של אברהם, תורה) נעשה הגילוי ד"רוחו של מלך המשיח".

ד. וההוראה מזה בעבודת האדם: ישנם כאלה שמתיראים מפני גודל החושך, וטוענים שבמצב של התגברות החושך אי אפשר

כאשר לא מתפעלים מחושך העולם, אלא מכריזים

"יהי אור", ומאירים את העולם באור פנימיות

התורה - אזי "ויהי אור", שנעשה כן בפועל

בתורה יש גליא תורה ופנימיות התורה: גליא תורה - מלובשת בשכל אנושי, ומדברת אודות דברים גשמיים שמשגיגים מהותם, מה שאין כן פנימיות התורה - שמדברת אודות עניינים שמשגיגים רק מציאותם, וכללותה למעלה משכל אנושי.

וכשיוצאים להאיר את העולם באור התורה - ישנם הטוענים שאין להתחיל מיד גם עם פנימיות התורה, כיוון שצריך לילך בסדר והדרגה.

ועל זה באה ההוראה מהתחלת פרשת בראשית - שבהתחלת העבודה, ובמצב של חושך הכי גדול, מתחילים מיד עם "רוחו של מלך המשיח", שעניינו בתורה הוא פנימיות התורה²⁰.

וזהו גם עניינו של אברהם - "יהי אור זה אברהם" - "אב רם", שכל הנעלם מכל רעיון²¹, היינו, שבתורה גופא הרי זה למעלה משכל אנושי, פנימיות התורה. וגם: "אברהם" הוא ב"מ"ם סתומה", ששייך ל"מאמר סתום"²², שזהו עניין פנימיות התורה,

להתחיל עם אור גדול, אלא עם אור מצומצם לפי ערך הזמן והמקום כו'.

ועל זה באה ההוראה מהתחלת הקריאה דפרשת בראשית - שלמרות שנמצאים בהתחלת העבודה (זה עתה הסתיים חודש תשרי ומתחילה העבודה דכל השנה), ולא עוד אלא ששורר תהו ובוהו חושך

ותהום, מכל-מקום, מתחילים מיד עם "רוחו של מלך המשיח" - אור הכי נעלה, פנימיות השכינה שלמעלה ובהבדלה מעולמות, שאין העולמות יכולים לקבלו אפילו לא באופן מקיף - שדוגמתה

בנפש האדם היא פנימיות הלב. ומיד ממשיכים עם ההכרזה "יהי אור", היינו, שמבלי להתחשב במעמד ומצב העולם, אם הוא

שייך לכך אם לאו, מכריזים "יהי אור זה אברהם", שמתחילים להאיר את העולם באור אלקי, כמו אברהם שפירסם אלקותו ית' בעולם גם לערביים¹⁹,

מבלי להתחשב אם הם ראויים לכך אם לאו.

(17) ב"ר פ"ב, ג.

(18) ע"ז ט, א.

(19) ראה סוטה יו"ד, סע"א ואילך. ב"מ פו, ב. הובא בפרש"י

עה"ת וירא יח, ד. כא, לג.

(20) ראה לקו"ת צו יז, א ואילך. ובכ"מ.

(21) ראה תו"א ר"פ לך לך. ובכ"מ.

(22) שבת קד, א.

סתים דתורה²³.

וכאשר לא מתפעלים מחושך העולם, אלא מכריזים "יהי אור", ומאירים את העולם באור פנימיות התורה - אזי "יהי אור", שנעשה כן בפועל, שאור פנימיות התורה מאיר בכל העולם כולו.

ועל-ידי זה זוכים להתגלות "רוחו של מלך המשיח" כביאת המשיח בפועל ממש, כי, כשיפוצו מעינותיך

(23) ראה פרש"י שם. הובא ונתבאר בשל"ה בית הגדול בסופו (לו, ב ואילך). וראה ספר הערכים חב"ד מערכת אותיות התורה - מ"ם (ב) ס"ד (ס"ע קכד ואילך). וש"נ.

חוצה אתי מר דא מלכא משיחא²⁴, שזוהי שלימות כוונת הבריאה להיות לו ית' דירה בתחתונים²⁵.

(מהתוועדות ש"פ בראשית, מבה"ח וער"ח מרחשון ה'תשי"ג, 'תורת מנחם - התוועדות' תשי"ג ח"א (t) עמ' 130-133, בלתי מוגה)

(24) אגה"ק דהבעש"ט (כתר שם טוב בתחלתו. ובכ"מ). (25) ראה תניא פל"ו.

"העולם לא נהגו כן", ואדמו"ר הזקן לא הביא כלל דעה זו בשולחנו⁷.

מפני שחייה זו כתב בשו"ת יחיה דעת⁸ שצריך לעמוד במודים דרבנן, כיוון "שאין השתחוויה אלא מעומד", והביא ראיה מס' ארחות חיים⁹ בשם רבינו יצחק אבן גיא, שקיבל מרבנותיו, שאף היושב בספינה או בעגלה ואינו יכול לעמוד בתפילת שמונה-עשרה, אם יכול לעמוד לפחות במקום הכריעות - עומד, כדי שיכרע וישתחוה מעומד, והובא להלכה בפוסקים¹⁰, אמנם להלן באותו סימן¹¹ איתא: מי שהיו לו אנסים מכאן ומכאן ומתיירא שמא יפסיקוהו תפילתו: ישב במקומו ויתפלל, לפי שאין דעתו מיושבת עליו. ואע"פ שצריך לעשות שלושה פסיעות בסוף התפילה - יושב ומתפלל וכורע". ואינו ברור:

(א) מדוע מעיר רק מהפסיעות שבסוף התפילה, ולא מהכריעות באבות ומודים (גם) מהם העיר לעיל?

(ב) האם הכוונה היא כמו בדין דלעיל, שיקום ויכרע כנדרש בסוף תפילתו (שמזה לא יפריעוהו הגויים, כיוון שכריעה זו נמשכת זמן קצר), או - שיכרע בסוף תפילתו רק כפי שמתפלל מיושב, ובלית-ברירה גם זו כריעה, או כעין כריעה על-כל-פנים. ואם כן - צריך-עיון מדוע לא נכתב גם בדין דלעיל שבלית-ברירה יכרע מיושב (כמו שכתב שם שיתפלל כל תפילתו בשבתו, ובארחות חיים מסיים שם (הובא בהגהות והערות לטור השלם) 'ונותן שלום לשמאלו ושלום לימינו?!' - וה' יאיר

(7) לדין. להעיר מהגהות האורים ותומים' לקונטרס תקפ"כחן ס"ק קכג ואילך, שדעות שלא הובאו כלל בשו"ע אין מצטרפות לקים ל' וכיו"ב.
(8) חלק ה' סימן יא.
(9) הלכות תפילה אות מד.
(10) בבית יוסף סימן צד, בשו"ע שם סעיף ה, ובשו"ע ארה"ז שם ס"ו.

(11) ס"ז, וכן נעתק בשו"ע ארה"ז שם ס"ח - והוא לשון הארחות חיים ס' מה בשם רש"י, שהביא הב"י ס"ז ג"ה כתוב בארחות חיים. ואח"כ הביא שם תשובה דומה משבלי הלקט (ענין תפילה סר"ס יח) בשם רבינו האי, אלא שסיומה בבי הוא "ופטור משלוש פסיעות וכריעות כורע, עכ"ל" ואילו בס' שבלי הלקט עצמו, מהדורת בובר שם, מסיים "ואע"פ שבטל מג' פסיעות וכריעות", וכן מופיע בס' תשובות הגאונים החדשות - עמנואל (אופק), שצויינה שם במהדורה החדשה של שו"ע ארה"ז (שם אות פב). וצ"ע.

עיני.

בשולי הדברים: הואיל וראיתי רבים מהאשכנזים (כנראה, בעיקר מרוסיה ופולין) שאינם מקפידים בזה, ועונים 'מודים דרבנן' בישיבה, שאלתי את חוקר מנהגי אשכנז-גרמניה, הרב בנימין המבורגר הי"ו מבני-ברק, מהבדל הספר "שורשי מנהגי אשכנז" האם ידוע לו על קהילה אשכנזית כלשהי שנוהגת לשבת אז, וענה שלא ידוע לו על מנהג כזה כלל, אלא רק על מקומות או אנשים שמתוך הזנחה וכדומה אינם מקפידים בזה.

(ולעה עיר, שאף שיש במהרי"ל¹², שכשאמר "וכל קומה לפניך תשתחוה" השתחוה מיושב כשפניו כלפי מזרח, והובא במג"א¹³, הרי אדרבה, שם מבואר שאין זו השתחוואה ממש, שלכן אין בכך קפידא, אבל בנידון דידן ההשתחוואה היא מדינא דגמרא).

אמנם חובת העמידה מתאימה רק לדעת רוב הפוסקים שצריך להשתחוות ממש, אבל לדעת הב"ח וסיעתו, שצריך לשחות מעט ותו לא, לכאורה יש מקום לאלה העונים 'מודים' בישיבה. אך במקום שחלק מהמתפללים עומדים ושוחים, הרי זה לכאורה היפך העניין של השתתפות בהודאה על-ידי השתחוואה "שלא יהא נראה ככופר במי שחבריו משתחוים לו". וקשה לברוק זאת בפוסקים, כיוון שכנראה העיקר מדינא הוא כדעת הרמ"א ואדה"ז לעמוד בכל חזרת הש"ץ¹⁴, אם כי בשו"ת יחיה דעת הנ"ל¹⁵ מסיק כהסוכרים שזו חומרא בעלמא, עיי"ש.

(12) הל' תפילה עמ' תלה.
(13) ס'י נא ס"ק ח.

(14) רמ"א ס'י קכד סו"ס ד, בשם י"א, והוא מהגהות מנהגים' שחיות של חול סוף אות י' (והוסיף בשו"ע אדמו"ר הזקן: "ולכן נקראו התקיעות שבחזרת הש"ץ בראש השנה 'תקיעות מעומד' (ר"ה טז, רע"ב), לפי שכל העם עומדים בחזרת הש"ץ"), והנ"כ, וכן שו"ע אדמו"ר הזקן והמשנה ברורה, לא הביא דעה או אפשרות להקל בזה, ורק בכף החיים ס"ק כד הביא מהבן-איש" ח' פ' תרומה אות י' "זרק אם הוא זקן או חולה וחלוש המוג הרבה דקשה לו אם יעמוד, או ישב". ובלקט הקמח החדש שם ס"ק ט מביא שהיו גדולי-ישראל שעמדו, והיו שישבו או. וכן נהג הרבי לשבת, מסיים ה'קדושה' ועד לפני 'מודים'.
(15) וכן בס' הליכות שלמה, הל' תפילה ספ"ט, ב'ארחות הלכה', הביאו שהגרש"ז אויערבך ז"ל העיר מלשון המאירי (סוטה מא. מגילה כד, ב) דמוכח שלא נהגו לעמוד בכל חזרת הש"ץ, וגם בחידושי אור גדול על המשניות סוף פ"ד דר"ה הביא הרבה ראיות לכך, עיי"ש שסיים דאולי גם בהגהות מנהגים הנ"ל, מקור דברי הרמ"א, לא כתב זאת אלא לחומרא בעלמא.

מינוי ל'התקשרות'

אפשר לקבל את גיליון 'התקשרות' ישירות הביתה באמצעות הדואר מינוי לשנה: 177 ש"ח (ב-4 תשלומים) מינוי לחצי שנה: 88 ש"ח (ב-2 תשלומים)

את השם, הכתובת והתשלום יש להעביר לפי הכתובת: 'התקשרות', מחלקת המנויים, ת"ד 14 כפר-חב"ד 60840.

כמו-כן אפשר להירשם בטלפון ולשלם בכרטיס אשראי, בטל' 072-2770130

מודים דרבנן

השלמות קיימת בתחילת הבריאה

העבודה לגלות את האור שבהעלם

לאחרי שנאמר "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ" (שהקב"ה ברא את כל העולם ואת האדם, ונתן לאדם כוח לתקן את הבריאה) - נאמר "ורוח אלקים מרחפת על פני המים", "זה רוחו של מלך המשיח", שזוהי תכלית ושלמות הבריאה.

"משיח" - הוא תכלית השלימות במין האדם, למעלה אפילו מאדם הראשון, שהרי במשיח נאמר "הנה ישכיל עבדי ירום ונשא וגבה מאד", "מאד" אותיות "אדם", אלא שהצירוף ד"אדם" הוא על-פי טעם ודעת שבסדר השתלשלות, ואילו הצירוף ד"מאד" שנאמר במשיח הוא למעלה מטעם ודעת ולמעלה מסדר השתלשלות, וכפי שמצינו שיש סכרא שנשמתו של משיח היא למעלה מנשמת אדם-הראשון אפילו כמו שהיה קודם החטא, כמוכא בלקוטי תורה שיר-השירים מכתבי האריז"ל.

וזהו החידוש שבכתוב, שמיד בתחילת בריאת העולם כפי שנברא חסר - נבראת כבר שלמות הבריאה, "רוחו של מלך המשיח".

וממשיך בכתוב "ויאמר אלקים יהי אור ויהי אור" - שזהו האור שנברא ביום הראשון, שגנוז הקב"ה לעתיד לבוא, והיכן גנוז - בתורה.

והעניין בזה:

גם כאשר האור הוא עדיין בהעלם - הרי זה על-דרך-משל לאבנים טובות ומרגליות הסגורים בתיבה, שאף שאי אפשר לראותם, מכל-מקום, כיוון שהם ברשותו, הרי הוא בשמחה.

ועוד זאת, שביכולתו גם לגלות את האור, דכיוון ש"גנוז בתורה", הרי על-ידי לימוד התורה וקיום הוראותיה מגלים את האור, והיינו, שעל-ידי העבודה בתורה ומצוות בכל יום ויום, "כל יומא ויומא עביד עבירתיה", שבכל יום ויום ממלאים את העבודה הנדרשת ביום זה, אזי מסירים את כל ההעלמות וההסתרים, ועד שפועלים ש"לילה כיום יאיר", שההעלמות וההסתרים עצמם מתחילים להאיר, שזהו על-דרך עניין "זדונות נעשו לו כזכות".

(תורת מנחם - התוועדות תש"ז חלק ראשון (טו) עמ' 190-192)

לגילוי המשיח נדרשת מסירות נפש

...כיוון שבשביל גילוי המשיח יש צורך בעניין של מסירות נפש דווקא, הרי מובן, שכללות עניין העבודה - שתכליתה הוא ביאת המשיח - צריכה להיות מתוך מסירות נפש.

...וזהו שאמרו רז"ל על הפסוק "ורוח אלקים מרחפת על פני המים", "זה רוחו של מלך המשיח" - שעניין רוחו של משיח ישנו כבר מתחילת הבריאה, כיוון שזוהי תכלית כוונת הבריאה.

ולכן, כללות עניין העבודה, ובפרט בכל זמן משך הגלות, צריכה להיות מתוך מסירות נפש, היינו, להניח את עצמו הצדה, ולעבוד את ה' באופן של אתכפיא וקבלת עול - כי, לגילוי המשיח באים על-ידי מסירת נפש דווקא.

(תורת מנחם - התוועדות תשי"ד חלק ראשון (י) עמ' 281)

הראש מעט, אבל לדברי המג"א והמשנה-ברורה

שענע בראשו ולא יותר, וכ"כ כסף משנה ספ"ט [צ"ל: פ"ט סה"ד] מהל' תפילה, וכן נפסק בפסקי תוס' [לא מצאתי בפסקי תוס' שלפנינו לברכות יב, רע"ב], וכדאי לסמוך המה [אולי צ"ל: המה לסמוך] עליהם, ודלא כאחרונים [המ"א הנ"ל, ע"פ מסקנת הב"י כדעת סמ"ג וסמ"ק והגהות-מיימוניות דפוס קושטא]. מיהו דווקא ציבור, שאינו עושין אלא שלא יהיו נראין ככופרין, אבל הש"ך כורע כדין כרע"ל.

וכן הבין הכף החיים (שם ס"ק ב) מהלבוש ומפשוט דברי שער הכוונות, אם כי למעשה כתב שם שאם עומד בחזרת הש"ך ינהג כמו הש"ך עצמו, ורק אם עומד בפסוקי דזמרה או שכבר התפלל ורק שמע את הש"ך, אז די בכריעת הראש לבד. ובלקט הקמח החדש (ס"ק א) מביא מיוסף אומץ [סל' תקח] וכן בס' שהם וישפה ע"פ הזהר, שישחה רק מעט, ושכן נהג מורו הקדוש בעל באר שמואל מאונסדארף.

וצ"ע על המקור חיים (לבעל חו"י) שם, שכתב על דברי המחבר שם: "ולא ישחו יותר מדאי - פי' הב"ח כיוון שענע ראשו סגי - עיין עולת תמיד [בעולת תמיד שם ס"ק ב פוסק דלא כהב"ח אלא כמסקנת הבית יוסף, וכתב שגם הב"ח מורה שזו דעת המחבר. ואולי כוונת המקור חיים (והא"ר) ש"פירש הב"ח" כן בדעת הירושלמי והרמב"ם, מקור הדברים] - ובשיעור כריעה עיין לעיל סל' קי"ג ס"ה", שהרי לפי הב"ח החיוב הוא הרבה פחות משיעור כריעה המפורש לעיל, ואין צריך לציין לשם.

ואדרבה, שם בס"ה מביא המקור חיים בשם ס' תניא [וכ"כ בשבלי הלקט סל' כב - הערת המהדיר] [בשם תשובות הגאונים, דבמודים ישחה עד ברכיו, לפי שהילך במעי אימו מילה שלו תוך פיו" וזה מתאים למה שהביא הב"י: "ואפשר עוד, דבין הירושלמי בין הפוסקים נקטוהו במודים, משום שדרך קצת בני אדם לשוח במודים יותר מבשאר מקומות, דמשמע להו דכל המוסף לשוח במודים הרי זה משובח [ראה גם בשו"ע אדמו"ר הוקן סל' קיג ס"ג, סל' נא סל"א וסל' רפא ס"ה. ולהעיר מלשון חז"ל (ב"ק טז,א. זוהר ח"ב ק,א,רסב,א. ח"ג קמד,א) "מאן דלא כרע במודים", ומאבודרהם בשם אבן הירחי (ס' המנהיג, הל' החול סל' סא) שפירוש 'מודים' - משתחוים, כמ"ש 'השתחוית' (שמואל"ב טז,ד) ומתרגמים 'מודינא' (הציונים - מסידור 'אוצר התפילות')], ולפיכך כתבו דבמודים נמי לא ישוח יותר מדאי, והוא הדין לשאר מקומות ששוחין בהם".

שאלה: האם יש חובה על הציבור לעמוד בשעת עניית 'מודים דרבנן'?

תשובה: כתב האבודרהם¹: "וכשיגיע ש"ך למודים וכורע, כל העם שוחין ואומרים הודאה קטנה המתחלת כמו'כן 'מודים', שאין דרך העבד להודות לרבו ולומר לו 'אדוני אתה' על-ידי שליח, אלא כל אדם צריך לקבל בפיו עול מלכות שמים".

הנה הירושלמי² אומר, שבהגיע הש"ך למודים - על הציבור לשחות עמו³, ושיעורו לדעת הבית-יוסף⁴ והמגן-אברהם⁵, כשיעור שאר שחיות שבשמונה-עשרה, ואם כי לפי מהר"י אבוהב שהביא הבית-יוסף, וכן דעת הב"ח והאליה-רבה⁶, די בשחייה בנענוע

1) סדר שחרית של חול, הורת הש"ך ד"ה וכשיגיע ש"ך למודים (בדפוס ירושלים תשכ"ג, עמ' קטו).

2) ברכות פ"א ה"ה, שהובא בר"ף ספ"ה דברכות, רמב"ם פ"ט מהל' תפילה ה"ד, רא"ש פ"א דברכות סל' טו ושם פ"ה סל' כב, טור ושו"ע או"ח סל' קכו ס"א.

3) היכן - המחבר פסק בשו"ע לשחות בתחילת מודים, ויש מי שאומר שצריך לשחות גם בסוף, וטוב לחוש לדבריו" (וכן נהג הגרש"ז אויערבך ז"ל, ראה בס' הליכות שלמה ספ"ט ב'ארחות הלכה' הערה 35), והרמ"א שם כתב: "יש אומרים שאומר הכל בשחייה אחת, וכן המנהג" וגם במג"א ואדה"ז שם כתבו שהעולם נהוגין כמו שכתב הרמ"א, וכן נהג הרבי [ובזמננו רוב העולם אינם נוהרים בזה, ונוהגים כהגר"א דלהלן, וכ"ה בס' לקט הקמח החדש כאן, וכבר כתב ע"ז בשעתו הרמ"ח ס' מחנה יוסף במאמרו 'כפר חב"ד'], בכף החיים (ס"ק י) כתב שבכתבי האר"י לא נזכרה שחיה אלא בתחילת מודים, וכן נהוג אצל הספרדים (ילקוט יוסף ח"א עמ' רצג), וכן בביאור הגר"א כ' שישחה עד "שאתה הוא ה' אלקינו" ויוקוף, ותו לא.

4) סל' קכו. והדרכי-משה שם ציין לדבריו בסל' קיג, שם מסכים עם מסקנת הבית-יוסף.

5) סל' קכו ס"ק א.

6) ובפסקי תשובות שם הערה 12 הביא עוד דעות הסוברות כך, ובס' הלכה ברורה ח"ו בשו"ת אוצרות יוסף סל' ח כ' שגם הב"י בשו"ת אבקת רוכל סל' לו ס"ל כן, וכדעתו בכסף משנה דלהלן.

באר"ש שם ס"ק ב, כתב: "ופי' הב"ח ונ"ך [נחלת צבין] דהיינו

טובה אחת ויחידה, ולו תהיה פעולה קטנה, "כחוט השערה" בלבד, הרי פעולה זו היא ה"מכה בפטיש", שעל-ידיה נשלמת כל עבודת זמן הגלות ונכנסים מיד ליום שכולו שבת ומנוחה. ופסק-דין מפורש הוא ברמב"ם (הלכות תשובה פרק ג, הלכה ד): "עשה מצווה אחת, הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות, וגרם לו ולהם תשועה והצלה".

(ספר-השיחות תשמ"ח, כרך א, עמ' 147)

אשר ברא אלוקים לעשות (ב,ג)

"אשר ברא אלוקים ועשה" אין כתיב כאן, אלא "אשר ברא אלוקים לעשות", לומר שהכול צריך תיקון (רש"י לב"ר פי"א)

אדם עלול לחשוב: כיצד דורשים ממנו לתקן ולהעלות את ענייני העולם על-ידי עבודתו, והרי הקב"ה ברא את העולם כפי שהוא, וכיצד יבוא הוא וישנה את מה שהקב"ה קבע בעולמו?! התשובה על כך היא - "אשר ברא אלוקים לעשות, לתקן". תכלית הכוונה של בריאת העולמות היא -לתקן: הקב"ה נותן כוח ויכולת לכל אחד מישראל שעל-ידי עבודתו יתקן את החסר בעולם ויביאו לידי שלימות!

זוהי אפוא הכוונה והתכלית של בריאת העולם כולו.

(משיחת כ"ק אדמו"ר, פרשת בראשית תש"ט. תורת מנחם תש"ז חלק ראשון (טז) עמ' 189)

אלה תולדות השמים והארץ בהבראם (ב,ד)

אל תקרי בהבראם, אלא באברהם (זח"א פו)

הרב המגיד ממזריטש מפרש:

אברהם מסמל חסד ואהבה, ככתוב "חסד לאברהם", (מיכה ז), "אברהם אוהבי" (ישעיה מא). כשם שיש אברהם התחתון, שחי בעולם הזה, כך יש אברהם העליון - מידת החסד והאהבה שלמעלה, שנקראת "אברהם" (היינו צירוף אותיות אברהם).

זהו "בהבראם - באברהם": בריאת העולם היתה על-ידי "אברהם" העליון, היינו מידת החסד, ככתוב (תהילים פט) "עולם חסד יבנה".

(אור-תורה, פרשת חיי-שרה דף י, עמ' ב)

מכל עץ הגן אכל תאכל: ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו (ב,טז-יז)

עץ - רומז לעצות והדרכות בעבודת ה'.

גן - רומז לתורה, כמובא בתיקוני זהר שגן רומז לנ"ג פרשיות התורה.

"מכל עץ הגן אכל תאכל" - כשאתה משמיע דברי תורה ברכים, עליך לראות שבדברי תורה הללו תהא הוראה בעבודת ה'.

"ומעץ הדעת טוב ורע" - אם מישהו אומר דבר-תורה שיש בו רק שכל ודעת ללא הוראה ממנה בעבודת ה' -

לא תאכל ממנו...

(כתר-שם-טוב, סימן שיט, דף מב)

סימנים מיוחדים בשולחן-ערוך אדמו"ר הזקן

עניינים נפלאים בסימנים קנה וקנו, שנכתבו בסגנון שונה ומיוחד מהשאר • על התלמידים לדעת היטב את תוכנם, המדבר בחשיבות קביעות עיתים לתורה שחרית וערבית • האיסור למנות את בני-ישראל, ומתי המניין גורם להשראת השכינה? • ומדוע בדורות האחרונים נהגו למנות את הבאים לבית-הכנסת דווקא בפסוק "הושיעה את עמך"?

אחד לפחות גם בערב. בהתוועדות שבת-קודש פרשת משפטים תשכ"ט התבטא הרבי (שיחות קודש' תשכ"ט כרך א' עמ' 353):

וכפי שרואים גם בשולחן ערוך אדמו"ר הזקן סימן קנ"ו - אשר בכלל, למרבה הצער, לא לומדים סימנים אלו [=כנראה הכוונה לסימנים קנ"ה-קנ"ז - מ.מ.ל] - אשר למרות שנכתבו בקיצור, ישנם שם שלל הלכות וחידושים עם מראי מקומות יותר מאשר ישנם במקומות אחרים בשולחן ערוך אדמו"ר הזקן.

ובהתוועדות ו' תשרי תשל"א (שיחות קודש' תשל"א כרך א' עמ' 33) הזכיר הרבי את דברי חז"ל בסיום מסכת ברכות בעניין "ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלוקים בציון", והוסיף:

וכפי שגם אדמו"ר הזקן מביא זאת בארוכה בשולחן ערוך שלו (אורח חיים סימן קנ"ה סעיף א) ובכמה מראי מקומות בנושא זה - כפי שדובר פעם בהרחבה כמה עניינים נפלאים שאדמו"ר הזקן שם

בספר 'החינוך והמחנך' (לקט הוראות בענייני חינוך מאת הרב חיים מרדכי אייזיק ע"ה חודקוב, עמ' 68), מופיע הקטע הבא:

"כדאי ללמוד עם התלמידים הלכות תלמוד תורה, לפחות המינימום שבקיצור שולחן ערוך.

"כמו-כן, על התלמידים להיות בקיאים בסימנים קנה-קנו בשולחן ערוך אדמו"ר הזקן. בסימנים אלו מדובר אודות קביעת עיתים לתורה, פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית".

לפני כן נדפסה הוראה זו ב"כפר חב"ד" גליון 569 עמ' 42 בהוראת המקור - להוראה זו - מפורשת ובתוספת אי-אלו פרטים:

הרבי רוצה שהתלמידים - גם אלו שלא מתחנכים בישיבות - יהיו בקיאים בסימנים קנ"ה קנ"ו בשולחן ערוך אדמו"ר הזקן. בסימנים אלו מדובר אודות קביעות עיתים לתורה - פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית. כ"ק אדמו"ר שליט"א ביקש להעיר שצריך למצוא פתרון לתלמידים המסיימים את לימודיהם לפנות ערב שילמדו פרק

בראשית

ויכל אלקים ביום השביעי (ב,ב)

בכל ששת ימי בראשית נזכר שם אלוקים בלבד, שהוא מידת הדין והצמצום. אך ביום השבת, שאז ישנה התגלות מידת הרחמים והחסדים של שם הוי', נאמר "ויכל אלוקים", כלומר: כלתה בחינת ומדרגת הצמצום דשם אלוקים ונתגלה החסד דשם הוי'.

(ליקוטי תורה, שירי השירים ד"ה 'באתי לגני', דף לב עמ' א)

ויכל אלוקים ביום השביעי (ב,ב)

ויכל אלוקים ביום השביעי: רבי שמעון אומר בשר ודם, שאינו יודע עתיו ורגעיו, צריך להוסיף מחול על הקודש; אבל הקב"ה, שידוע עתיו ורגעיו, נכנס בו כחוט השערה ונראה כאילו כלה בו ביום (רש"י)

מהו הכפל "עתיו" ו"רגעיו" ומה משמעות כל אחד מהם?

ידיעת זמן מסויים, כגון ידיעת שעת כניסת השבת, יכולה להיות בשני אופנים:

א) על-ידי ספירת הימים, השעות והרגעים שעברו מהשבת שעברה עד עתה, וכשעוברים חמישה ימים וכך וכך שעות ורגעים של יום השישי, יודעים שעכשיו מתחיל יום השבת.

ב) על-ידי ש"מרגישים" את השבת עצמה, כשהיא מגיעה. יהודי המרגיש את קדושת השבת, יודע, למשל, מתי השבת נכנסת (וכמסופר על הרה"ק ר' ישראל מרוזין, שנהג לעשן מקטרת בערב שבת, וכשהרגיש את זמן כניסת השבת, זרק את המקטרת מידו ופניו נשתנו).

זו משמעות שני הלשונות שברש"י, "עתיו" ו"רגעיו":

עתיו - מכוון לידיעה שמרגיש את הזמן מחמת עצמו, דהיינו שידוע שהשבת נכנסת מתוך הרגשת קדושת השבת. וכי "עת" פירושה זמן לעניין מסויים, כמו "עת ללדת גו' עת לשחק גו'" (קהלת ג).

רגעיו - מכוון לידיעה שידוע על בוא הדבר מחמת ספירת הזמן שעבר עד עתה, דהיינו שידוע על כניסת השבת מספירת הימים, השעות והרגעים משבת שעברה.

(ליקוטי שיחות, כרך ה, עמ' 25)

ויכל אלוקים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה (ב,ב)

כזה שהוא מכה בקורנס על גבי הסדן - הגביהה מבעוד יום והורידה משתחשך (בר"פ פ"ט, ט)

יש לשאול, לשם מה סיים הקב"ה את מלאכת הבריאה באופן כזה, שהמלאכה תיכנס לתוך יום השבת, ובלשון רש"י כאן - "נכנס בו כחוט השערה ונראה כאילו כילה בו ביום".

יש לומר, שבזה הורה לנו הקב"ה עד כמה צריכים לייקר כל רגע וכל פעולה, שכן פעולה זו של הורדת הקורנס השלימה את כל מלאכת הבריאה, ומיד באה מנוחת יום השבת. ללמדנו, שגם כשמדובר בפעולה

(באורח חיים סימן קנה ובסימן קנ"ו) מחדש על-ידי כל מראי מקומות אלו והסדר שבהם.

על אברכי הכולל לברר השינוי בסימנים אלו

בהתוועדות ש"פ מקץ תשל"ו ('שיחות קודש' תשל"ו כרך א' עמ' 325) הצביע הרבי על עניין בשולחן ערוך אדמו"ר הזקן הדורש ביאור: הסגנון - הבלתי רגיל - בלשון אדמו"ר הזקן בסימנים קנה וקנו ביחס ובהשוואה לחלק "אורח חיים".

הרבי העיר שגם הסגנון בחלק חושן משפט אינו כרגיל, וגם הלכות תלמוד תורה נכתבו בסגנון מיוחד להם אבל שינויים אלו ניתן להסביר: חלק שישי - הם הלכות מלוקטות, וכן בנוגע להלכות בחלק יורה דעה - כותבים בני הגאון המחבר בהקדמתם "בחלק היורה דעה שבו ההוראות איסוריות, שלפני המורים יובאו פסקי ההלכה - שינה טעמו ולשונו".

והוא הדין בנוגע להלכות תלמוד תורה - אשר נדפסו בחייו.

אם כן, חזרת אפוא השאלה - אומר הרבי:

צריך עיון מדוע נכתבו סימנים קנה וקנו של חלק "אורח חיים" בסגנון שונה.

מלאכת בירור והתעסקות זו שייכת לחברי הכולל [=שליד 770], ואף שלא התעסקו בזה עד עתה יעסקו בכך מכאן ולהבא.

ואכן ב"הערות התמימים ואנ"ש" של 770 התפרסמו מחקרים של הרב שלום דובער לויץ ועוד, לבירור הנושא.

לימים בשנת תשמ"ג (התוועדות תשמ"ג כרך ב' עמ' 1137) ציין הרבי שוב:

בסימן זה (קנ"ו) מלוקטים כמה וכמה דינים שונים, אף שלכאורה אין כל קשר ביניהם, וכן הוא במגן אברהם על סימן זה.

ובשנת תשל"ו ('שיחות קודש' תשל"ו כרך א' עמ' 323) - אמר הרבי:

אחד מכללי הרמב"ם שאין הוא כופל דינים אלא במקומות שיש בהם חידוש גדול.

שונה הדבר אצל אדמו"ר הזקן - אשר אין הוא

נמנע מכפילת הלכות כדמצינו בשולחן אורח חיים סימנים קנה וקנו, ולאחר-ימכן חזר ומביאם בהלכות תלמוד תורה ובהלכות אונאה (בתוספת שינויים והוספות ממקום למקום).

מקור האיסור למנות יהודים

אחת ההלכות בסימן קנו שהרבי התייחס לנאמר בה וביאר בה מספר ביאורים - היא זו שבסעיף ט"ו:

"אסור למנות את ישראל אפילו אינו מתכוין רק להטיל גורל על איזה סכום ומספר ואפילו לדבר מצווה אלא מוציאים אצבעותיהם ומונים האצבעות".

בין מראי המקומות שצינו על הגיליון ("ואף שאין ברור מי ציין את מראי המקומות אדמו"ר הזקן, או אחיו - המהרי"ל מיאנאוויטש בעל שו"ת שארית יהודה - אך על כל פנים ברי שמדובר כבר סמכא" - שיחת ש"פ תשא תשכ"ה - 'שיחות קודש' תשכ"ה כרך א' עמ' 403) נכתב "רמ"א".

הרבי (בשולי מכתב כללי-פרטי מוצש"ק פ' כי תשא תשכ"ה) - נדפס ב'לקוטי שיחות כרך ו"א' עמ' 395 הערה ד"ה לגלות חיבתם) כותב:

ואולי צריך להיות "ש"א" - שמואל א', ששם המקור לדין זה.

בהתוועדות ש"פ תישא באותה שנה תשכ"ה ('שיחות קודש' תשכ"ה כרך א' עמ' 400 ואילך) התייחס הרבי לדברי הרש"י, ומהם עבר לדברי אדמו"ר הזקן והמראי מקומות שצינו שם ("פרק ב' דיומא דף כב עמוד ב. רמב"ם פרק ד' מהלכות תמידיות שלמה ד'. מגן אברהם (ד"ה אסור למנות) רש"י בשמואל א סימן ט"ו ד").

במסכת ברכות (סב,ב) איתא: אמר לו הקב"ה לדוד כו' הרי אני כו' בדבר שאפילו תינקות של בית רבן יודעים דכתיב כי תשא את ראש בני ישראל לפקודיהם ונתנו איש כפר נפשו וגו', מיד ויעמוד שטן על ישראל וכתוב ויסת את דוד בהם לאמר לך מנה את ישראל, וכיוון דמננהו לא שקל מינייהו כפר דכתיב ויתן ה' דבר בישראל מהבקר ועד עת מועד וכו'.

ובמסכת יומא כב, ב: אמר רב' יצחק אסור למנות את ישראל אפילו לדבר מצווה דכתיב ויפקדם בבוק . . וישמע שאלו ויפקדם בטלאים. הרבי הזכיר שישנם כמה הברלים בין שתי הגמרות ותמה: מדוע ציין אדמו"ר הזקן רק למסופר בגמרא יומא אודות מעשהו של שאלו, ולא למסופר בברכות אודות דוד?

כמור"כ, מדוע אין אדמו"ר הזקן מחלק ומדגיש שהאיסור למנות את ישראל בענייני רשות הוא מן התורה, כפי שלמדים (במסכת ברכות) מפרשת כי תישא וּכְפִירוּשׁ רש"י בר"פ תשא: "כשתחפוץ לקבל סכום מנינם לדעת כמה הם, אל תמנע לגולגולת אלא יתנו כל אחד מחצית השקל ותמנה את השקלים ותדע מנינם". "ולא יהיה בהם נגף": "שהמניין שולט בו עין הרע והדבר בא עליהם כמו שמצינו בימי דוד"?

אחרי דיון בדברי המפרשים מסביר הרבי בפשיטות, שעל-פי הלכה אין ראייה מפרשת כי תישא (כדברי המהרש"א). דיש לומר ששם היה זה לכפר מה שחטאו בעגל וכנאמר "לכפר על נפשתיכם"; ועוד מאריך שם, עיין שם והדברים נפלאים.

מניין על-פי תורה

שנים רבות אחר כך, בשנת תשמ"ג (התוועדות תשמ"ג כרך ב' עמ' 1137 ואילך), דיבר הרבי על מעלת המניין – בגישה שונה תוך התייחסות לדברי הרמב"ם ואדמו"ר הזקן, וסיים את דבריו בנושא הגאולה – הנה הדברים בשלמותם:

והנה בנוגע לכללות עניין המניין, מובאר בשל"ה שעניין המספר גורם להשרות שכניה כו'.

כי אף-על-פי שאמרו חז"ל שאין הברכה שורה אלא בדבר הסמוי מן העין (שמוהן נובן לכאורה, שבדבר המדוד ומנוי אין הברכה שורה) – הרי ישנו חילוק באופן המספר, כלומר, שכאשר המספר הוא על-פי התורה (אשר פוקד על-פי משה) הרי זה כלי להמשכת הברכה, ועד להמשכת הברכה באופן דבלי גבול כו'. כמובאר בארוכה בדרושי הצמח-צדק (בפרשת תשא ובפרשת במדבר).

וגם בזה מודגש העניין דחיבור גבול ובלי גבול – כי עצם עניין המניין מורה על תכלית המידה וההגבלה, ומאידך – כאשר המניין הוא על-פי הוראת התורה, הרי זה כלי להמשכת הברכה באופן דבלי גבול.

כיצד לספור באופן המותר?

והנה בנוגע למניין בני-ישראל – "אסור למנות את ישראל . . אלא מוציאים אצבעותיהם ומונים האצבעות", וזאת – אפילו כאשר מדובר אודות מניין לצורך דבר מצווה, כפסקדין אדמו"ר הזקן בשולחן ערוך . . וההוכחה לדבר – מאופן המניין עבור הפיס לעבודה בבית המקדש, שלא היו מונים את הכהנים עצמם אלא "הממונה אומר הצביעו, והן מוציאים אצבעותיהן . . ומונה על אצבעותיהן" (רמב"ם הל' תמידין פ"ד ה"ג) וטעם הדבר:

"למה מונה המניין . . על האצבעות שהוציאו ולא היה מונה על האנשים עצמן, לפי שאסור למנות את ישראל אלא על-ידי דבר אחר, שנאמר ויפקדם בטלאים" (שם ה"ד).

וזהו גם כללות עניין מניין בני-ישראל על-ידי נתינת מחצית השקל – שלא ספרו את בני-ישראל עצמם, כי אם את מחצית-השקל שנתן כל אחד ואחד מישראל, ועל-ידי זה ידעו את מספרם של בני-ישראל.

ולכן כאשר רוצים לדעת אם יש "מניין" עשרה יהודים כדי לומר דבר שבקדושה – לא מונים את האנשים עצמם, אלא עושים זאת באופנים שונים: או שאומרים לא אחד, לא שנים, וכן הלאה או על-ידי אמירת פסוק שיש בו עשרה תיבות – תיבה אחת לכל יהודי, וכאשר מסיימים את הפסוק יודעים שיש מניין. וכמו שכתוב בספר הפרדס לרש"י (סצ"ט): "וכד מכנפין לבי כנישתא ובעי למידע אי הוי י, קי"ל דאסור למנות אפילו לדבר מצווה, והכי עבד, פתח חד ואני, ב' ברוב כו' (הפסוק) ואני ברוב חסדך אבוא ביתך אשתחוה אל היכל קדשך ביראתך", שיש בו עשרה תיבות), וכד משלמי האי פסקא . . ידע דאיכא עשרה".

[ומה שהרמב"ם ואדמו"ר הזקן לא הביאו את העצה למנות בפסוק – מובן בפשטות, מכיוון שאינם

מדברים על מניין מדויק של עשרה, כי אם בנוגע לכללות עניין המניין, ולכן לא שייך לומר שימנו על-ידי פסוק מסוים כו'].

הזמנות לבקש בעשרה – הושיעה את עמך!

והנה בקיצור שולחן ערוך (סט"ו ס"ג) מובא ש"נוהגין למנותם באמירת הפסוק הושיעה את עמך וגו', שיש בו עשרה תיבות". ולכאורה צריך עיון מהו המקור לדבריו – הרי מפורש בספר הפרדס לרש"י שמוניין בפסוק "ואני ברוב חסדך גו'", וכמוכן בפשטות טעם הדבר (שמוניין בפסוק זה דווקא) – מכיוון ש"אבוא ביתך" קאי על בית-הכנסת, כמו שכתוב "כי ביתי בית תפלה", ולכן, כאשר יהודים באים לבית-הכנסת כדי להתפלל להקב"ה, אזי מוניין בפסוק שתוכנו מתאים לבואם לבית הכנסת: "ואני ברוב חסדך אבוא ביתך גו'". ועל-פי זה – צריך עיון מהו המקור למנהג למנות בפסוק "הושיעה את עמך גו'".

ועל כל פנים – מכיוון שכותב ש"נוהגין למנותם באמירת הפסוק הושיעה את עמך וגו'", מוכח, שכן נהוג במדינות אלו (מאיה טעם שיהיה).

ויש לומר, שכללות המניין בפסוק שבתורה (הן הפסוק "ואני ברוב חסדך גו'", והן הפסוק הושיעה את עמך גו'), עניינו – "אשר פוקד על-פי משה", היינו, שהמניין נעשה על-ידי פסוק בתורת משה (דקאי על כל התורה כולה, כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש ניתן למשה מסיני, ועל אחת כמה וכמה

– פסוק בתורה שבכתב).

ויש להוסיף ולבאר מה שבדורות האחרונים נהגו למנות בפסוק "הושיעה את עמך גו'" (אף שבספר הפרדס לרש"י מובא הפסוק "ואני ברוב חסדך גו'): מצד תוכן עניין בית הכנסת מתאים יותר למנות בפסוק "ואני ברוב חסדך אבוא ביתך גו'", מכיוון שבפסוק זה מדובר אודות בואו של היהודי לבית הכנסת – "אבוא ביתך גו'".

אבל אף-על-פי-כן, בדורות האחרונים דעקבתא דמשיחא, חושך כפול ומכופל דומן גלות, לאחרי שכבר מזמן "כלו כל הקיצין" – אזי כאשר עשרה מישראל מתאספים יחדיו – שאז מודגש עניין השראת השכינה כמובאר באגרת הקודש גודל עילוי השראת השכינה במעמד עשרה מישראל, אף שאינם מדברים בדברי תורה, ועל אחת כמה וכמה כאשר מתאספים לבית הכנסת כדי להתפלל להקב"ה, הנה לכל לראש מבקשים הם: "הושיעה את עמך וברך את נחלתך ורעם ונשאם עד העולם!" ולכן נהגו למנות בפסוק זה דווקא – כיוון שבו מתבטאת בקשתם של בני-ישראל על כללות עניין הגאולה: "הושיעה את עמך גו'!"

ויהי רצון שבקרב ממש תקיים תפלתם ובקשתם של בני-ישראל: "הושיעה את עמך וברך את נחלתך ורעם ונשאם עד העולם" – גאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו, באופן ד"אחישנה" ב"אחישנה" גופא.

באופן שונה בכמה פרטים, ראה גם ב'שיחות' קודש' תשכ"ט שצוין לעיל.